

jocuri de umbre, penumbre și foc. Pereți, fundături, spații incerte, pădure, săli de masă, tron, consiliu, totul era delimitat de negrul unor umbre din care tâșnea foc, în mod brutal și neașteptat. Ultimul loc de unde a ieșit o flacăra arămie a fost însăși țeasta regală a lui Macbeth, înfiptă demonstrativ într-un mâner de spadă, în mijlocul scenei uriașe. Cred că e pentru prima oară, după ani buni, când văd mijloace regizorale atât de conturate și, totuși, atât de bine justificate, fără să am la sfârșit gustul sălcui al efectului făcut de dragul lui însuși. M-a mirat faptul că, deși cel mai bun titlu din repertoriu, spectacolul cu **Macbeth** era singurul la care am văzut scaune goale în sală. Multe.

Aceasta este imaginea marelui Will la el acasă în vara lui 1993. Un univers magic pe care britanicii îl cultivă cu aceeași venerație, uneori chiar obsesie (titluri ca **Mult zgomot pentru nimic** au pătruns până și în teatre de bulevard, cum este „Queen Theatre“, unde așa ceva nu s-a mai jucat de 20 de ani). O lume uluitoare, în care slujitorii englezi ai Thaliei investesc, pentru a o ilustra, cele mai moderne și scumpe utilaje, exagerând uneori cu dotarea tehnică, dar călăuziți de o sfântă (deși lucidă) dragoste pentru această cale regală care este opera marelui Will, cale deschisă etern fiecăruia dintre noi.

RADU DUDA

FELIE TEATRALĂ BUDAPESTANĂ

Potrivit statisticilor oficiale, numărul turiștilor ce vizitează Republica Ungară se ridică peste cifra, deloc modestă, de 15 milioane, ceea ce depășește de 1,5 ori populația țării. Acest lucru își pune amprenta și asupra vieții teatrale ungare, în special asupra celei budapestane, capitala având nenumărate companii teatrale, de stat și particulare. E lesne de înțeles că fluctuațiile economice ale tranziției generează apariția și dispariția a fel de fel de companii teatrale private. Concurența nemiloasă de pe târâmul Thaliei selectează valorile, iar **star-system**-ul s-a instalat cu drepturi depline. Teatrele (inclusiv cele din provincie) încheie contracte cu actori de renume pentru anumite roluri ale pieselor din repertoriu; exponențial este cazul renumitei actrițe de teatru și film, cunoscută și publicului românesc, Mari Töröcsik, care de câțiva ani încoace interpretează cu mare succes, la Teatrul „Katona József“ din Budapesta și la cel din orașul Szolnok, rolul Bătrânei din piesa **Csirkefej (Capete de pui)** de Spiró György.

Ministerul Culturii (sărac și el!) nu reușește nici pe departe să acopere cheltuielile. Din fericire au apărut, în schimb, sponsori

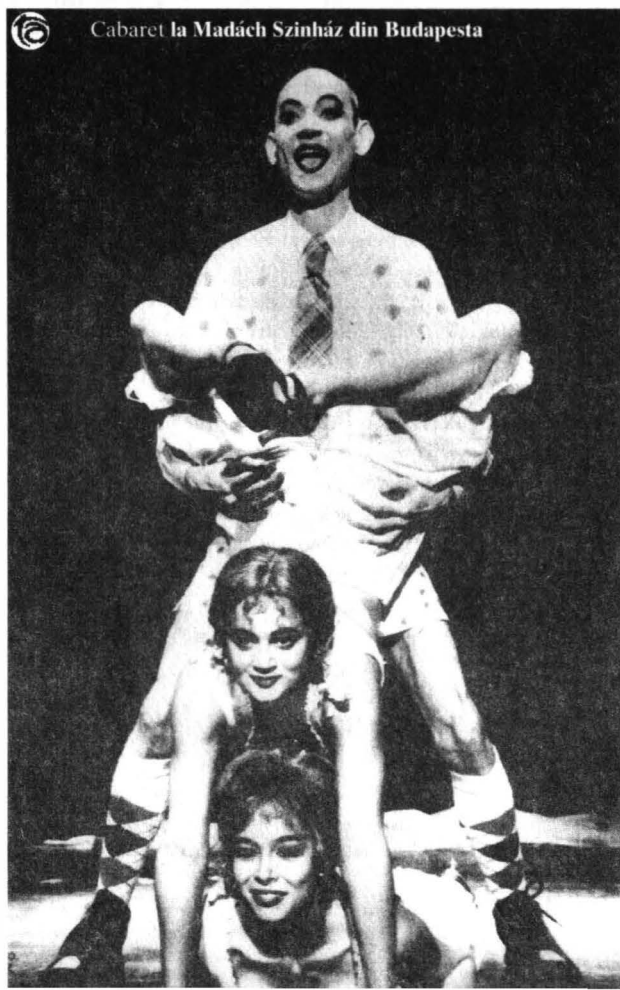
interni, dar mai ales externi (!). Grație investitorilor străini (aceștia achitând și drepturile de autor), dar și descătușării post-comuniste, în Ungaria se desfășoară o viață teatrală frenetică. În repertoriu sunt incluse, pe lângă montările cu piesele clasice ale dramaturgiei autohtone și universale, „ultimele răcnete“ ale scenelor apusene. O simplă trecere în revistă a afișului teatral budapestan pe o săptămână conturează o varietate de genuri: spectacole destinate școlarilor, adolescenților și maturilor, de la „proză“ și recitaluri, la musicaluri și opere-rock.

Publicul elegant este primit în foaiere superbe, unde i se oferă spre cumpărare ultimele numere ale revistelor de specialitate, discuri și casete audio cu muzica spectacolelor din repertoriu; este poftit totodată și la bufetele bine aprovizionate din incintă. Iar producțiile teatrale, executate cu profesionalism, folosind și înzestrarea tehnică modernă, situează viața teatrală ungară alături de mișcările europene de renume. Partea puțin neplăcută a lucrurilor constă în... prețul biletelor. Poate nu pentru localnici, dar pentru un turist român dornic să vadă câte un spectacol este aproape imposibilă achitarea unei sume de 300-400, iar în cazuri excepționale, chiar și de 1 200 de forinți. Și totuși e criză mare de bilete – nu se găsesc cu zile, chiar cu săptămâni înainte!

Pe scena Odry am avut ocazia să văd spectacolul de absolență al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din Budapesta cu **Un tramvai numit dorință** de Tennessee Williams, în regia profesorului-actor Péter Huszti. Din păcate, un spectacol anost pe un text insuficient exploatat regizoral și stângaci interpretat. Doar doi studenți reușesc, prin forțe proprii, conturarea unor caractere: Krisztina Biró – Stella și Balázs Mihályfi – Stanley (pe cei doi i-am remarcat și în spectacolul **George Dandin**, prezentat de aceeași clasă cu prilejul Întâlnirii din mai 1992 de la Târgu Mureș). Andrea Kiss nu are capacitatea de a domina rolul Blanche.

Vidám Színpad (Scena Veselă) își bazează repertoriul exclusiv pe comedii. O recentă premieră este **Boeing-Boeing** de Marc Camoletti, în regia lui Tibor Kalmár. Piesa povestește „o dragoste cu reacție“: grație traficului aerian intens, tânărul parizian Bernard întreține relații amoroase cu trei stewardese; condițiile atmosferice și modificarea neașteptată a orarului conturbă însă „bunul mers“, născând situații hazoase în casa amarezului neobosit. În distribuție apar nume mari ale Scenei Vesele: Gyula Bodrogi, Dezső Straub, Ági Veith și Zsuzsa Csala. Un spectacol deconectant – și atât.

La Vígyszínház (Teatrul de Comedie), Dezső Kapás a montat clasică farsă a lui Georges Feydeau **Puricele în ureche**. Recunosc că am intrat la acest spectacol cu rețineri. Surpriza s-a produs

imediat după ridicarea cortinei: am văzut un spectacol alert, în care gagurile se succedau cu viteză amețitoare. Doi actori merită amintiți: László Gálffi (interpretul lui Ludovic de Bavaria din serialul **Wagner**), în Camille Chateaubriand, și Sándor Gáspár, în Carlos Homenides de Histangua.

Spectacolul original semnat de Jerome Robbins pe Broadway cu musicalul **West Side Story**, adaptat scenei de la Vígszínház și regizat de tânăra și foarte talentată actriță Enikő Eszenyi este fără îndoială izbânda stagiunii trecute. Pe lângă numeroasă trupă de aici, își dau concursul Budapest Musical Ensemble și un grup de dansatori extrem de talentați. Într-un decor modern și cu ajutorul unei dotări tehnice remarcabile se desfășoară un spectacol fluent, captivant, perfect în genul său.

Madách Színház pare, la prima vedere, profilat pe musicaluri și opere-rock. În repertoriu are însă, contrar aparențelor, și spectacole de proză cu piese de Shakespeare, Ferenc Molnár, Bernard Slade ori John Patrick. Trei producții îmi îmbogățesc lista. Mai întâi, **Iosif și pelerina de vis în culori cinemascop** de Tim Rice și Andrew Lloyd-Weber, o veritabilă feerie inspirată din Vechiul Testament. Povestea lui Iosif este, potrivit libretistului Tim Rice, o splendidă pelerină de vis, care i se potrivește oricăruia dintre noi. În rolul principal, actorul Béla Paudits e remarcabil.

Apoi musicalul **Cabaret** al lui Joe Masteroff după piesa lui John van Druten și nuvela lui Christopher Isherwood, în regia lui Tamás Szirtes (care a realizat și **Iosif...**), pe muzica lui John Kander – revelația ultimelor stagiuni. Spectacolul, copleșitor, îi are ca interpreți pe Béla Paudits (Prezentatorul), Juli Básti (Sally), István Hirtling (Clifford), Aladár Laklóth (Ernst) și pe doi monștri sacri ai teatrului ungar: Irén Psota și Dezső Garas.

În fine, **Cats (Pisicile)** de același Andrew Lloyd-Weber, inspirat din poeziile lui T. S. Eliot, depășise, la ora când scriam aceste rânduri, 900 de reprezentații. Este, fără îndoială, un imens succes. Rolurile principale sunt interpretate tot de actori de proză.

Nostalgia celor plecați din țară o dată cu persecuțiile naziste și comuniste, dar mai ales după înfrângerea sângeroasă a revoluției anticomuniste din 1956, și care vizitează acum Ungaria ca turiști explică probabil dorința lor arzătoare de a vedea măcar un spectacol la Operett Színház (Teatrul de Operetă). Foaierul teatrului pare un mic Babel. Spectatorii au venit din îndepărtata Americă, din Australia, Israel sau Anglia, Germania, Suedia. Seară de seară, fie vară, fie iarnă, au loc reprezentații cu **Dragoste de țigan, Cântând în ploaie, Sunetul muzicii, Văduva veselă, Scripcarul pe acoperiș, Colivia cu nebune** etc.

Din piesa lui Jean Poiret **La cage aux folles – Colivia cu nebune** (care se joacă și la Teatrul de Comedie bucureștean), Jerry Hermann și libretismul Harvey Fierstein au creat un musical de mare succes internațional. Varianta budapestană, în regia lui László Vámos, se situează calitativ la nivelul cerințelor unui spectacol de musical occidental. Protagonistii sunt Péter Haumann (Albin/Zaza – o creație excepțională) și Sándor Németh (George), steaua și directorul distinsei instituții.

În 1992 s-au împlinit 500 de ani de la descoperirea Americii, eveniment sărbătorit în lumea întreagă. Acest moment de cotitură istorică i-a inspirat și pe oamenii de teatru ungari. Astfel, Péter Gallai a compus, după libretul semnat de Péter Fábri, muzica unei opere-rock, intitulată **Columb, rătăcirea pe uscat și pe apă a unui spaniol dement sau Odiseea unui întreprinzător**.

Transferarea ei pe scena Teatrului de Operetă aparține regizorului Ferenc Novák, de numele căruia se leagă nenumărate spectacole de mare succes atât în Ungaria, cât și în străinătate, inclusiv la Oradea. Pentru rolurile principale, Columb și regina Isabela, au fost invitați doi actori de proză, István Bubik și Kriszta Kovács care, alături de trupa bine încheagată, au creat un spectacol superb, evocând perioada de la pornirea în călătorie până la batjocorirea în piața publică a lui Columb, ajuns la senectute, obsedat până la demență de o nouă expediție transoceanică.

Musicalul lui Jerry Bock, **Scripcarul pe acoperiș**, inspirat din romanul „Tevie, lăptarul” de Șalom Alechem, în regia lui László Vámos, se află pe afișul Teatrului de Operetă de peste două decenii. Tragedia deportării țariste a locuitorilor unui sat evreiesc e redată, după sute de reprezentații, cu prospețimea de la premieră. În rolul lui Tevie poate fi văzut marele Ferencz Bessenyei (interpretul rolului Gheorghe Doja din filmul „Sentința”).

În cocheta sală din Cetatea Buda a Naționalului budapestan am văzut două montări cu subiecte biblice. Prima este „divinul joc în stil rock” **Godspell** de Stephen Schwartz, Davis Green și John M. Tebelak, în regia lui István Iglódi. Actorii și studenții de la Academie interpretează, cântă, dansează cu mult aplomb musicalul inspirat din Evanghelia după Matei. Celălalt spectacol se intitulează **Csiksomlyói passio** (Misterele de la Șumuleu-Ciuc), fiind o adaptare a misterelor din Vinerea Mare a Paștelui, însemnate în secolul al optsprezecelea de călugării franciscani din mănăstirea șumuleană de lângă Miercurea Ciuc. Debutează cu revolta lui Lucifer, continuă cu izgonirea din Paradis, schițând momentele cele mai importante ale Vechiului Testament, și se sfârșește cu Pietă. Originalitatea montării constă în încercarea de a reproduce modul naiv de interpretare a misterelor de către oamenii simpli din regiunea Ciucului. Astfel, stângăciile acestora, redade de actori profesioniști de mare talent, dau naștere unor situații suculent comice, înnobilate de prelucrări din folclorul muzical secuiesc. În această montare grandioasă (cu care Teatrul Național a făcut un turneu și în țara noastră), regizată de Imre Kerényi, actorii și studenții interpretează fiecare mai multe roluri, remarcabil conturate.

Cabaretul politic ocupă un loc aparte în viața teatrală ungară, având tradiție încă din perioada interbelică. Continuarea acestui gen (în care a strălucit celebrul Kálmán Latabár), îmbogățit cu evenimentele curente, dar mai ales cu cele de după răsturnările din 1989, a dus la înființarea unor teatre specializate (de exemplu, Mikroszkop Színpad-Scena Microscop). Aici evoluează cu mare succes, seară de seară, comici vestiți ca József Sas, cuplul Markos-Nádas, Tamás Heller, Géza Hoffi. Trebuie menționată atenția cu care aceștia își pregătesc spectacolul: improvizează ceva nou în fiecare seară, în funcție de evenimentele politice ale zilei. La intrarea în foaier, spectatorul se găsește față-n față cu o oglindă concavă sub care se află o inscripție cu anul în curs; în ea, omul se vede grasuț, bine hrănit. Făcând un pas mai departe, urmează să se vadă într-o oglindă de data asta convexă, reflectând o siluetă slăbită, subțiată, subnutrită, prevestind starea în care se va afla în anul ce urmează. Și la propriu, și la figurat!

STRACULA ATILLA